

**DAVLAT–XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMINING MILLIY
TARAQQIYOT STRATEGIYASIDA INSTITUTSIONAL AHAMIYATI**

Botirova Ozoda Baxodir qizi

Kirish

Jahon xo‘jalik tizimida investitsiya oqimlari va infratuzilma rivojlanishi barqarorligini ta‘minlashning universal mexanizmlaridan biri sifatida davlat–xususiy sheriklik (DXSh) modeli tobora dolzarb tus olmoqda. Ushbu mexanizmning nazariy asosi transaksion xarajatlar nazariyasi, yangi institutsional iqtisodiyot va kontraktual boshqaruv paradigmasiga tayangan holda, risklarni taqsimlash hamda resurslarni kooperativ safarbar etishga imkon yaratadi. O‘zbekiston Respublikasining 2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Taraqqiyot strategiyasi DXShni ustuvor moliyalashtirish vositasi sifatida e‘tirof etishi ushbu yo‘nalishda institutsional islohotlarning chuqurlashganidan dalolat beradi. Nazariy asos va konseptual yondashuvlar bilan jarayonni baholash mumkin.

Davlat–xususiy sheriklik iqtisodiy nazariy jihatdan samaradorlikni oshirish, byudjet yukini diversifikatsiya qilish hamda innovatsion texnologiyalarni tezkor joriy etishning sinergik modeli sifatida talqin qilinadi. Kontraktual shaffoflik manfaatdor tomonlar huquq va majburiyatlarining aniq belgilab beradi. Risklarni optimal taqsimlash ekspluatatsion, moliyaviy va siyosiy xavflar mexanizmlarini aniqlashga yordam beradi. Institutsional mustahkamlik mustaqil baholash, nazorat va monitoring tizimining mavjudligi.

Xalqaro tajribalar namunalari Buyuk Britaniya (PFI modeli): sog‘liqni saqlash va transport infratuzilmasida minglab loyihalar amalga oshirilgan, Audit Commission orqali shartnomaviy majburiyatlar tizimli monitoring qilinadi. Janubiy Koreya (PIMAC markazi): barcha DXSh loyihalarining ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligi ex-ante tahlil qilinadi, loyiha reestri yuritilib, davlat qaror qabul qilish jarayoni raqamlashtiriladi. Turkiya (“City Hospitals” tajribasi): davlat kafolatlari asosida xususiy konsortsiumlar tomonidan sog‘liqni saqlash majmualari barpo etilib, xizmat sifati xalqaro akreditatsiya talablariga mos ravishda oshiriladi.

Mahalliy amaliyotda quyidagilarni misol qilib keltirishimiz mumkin O‘zbekistonda 2019 yilda “Davlat–xususiy sheriklik to‘g‘risida”gi Qonunning qabul qilinishi

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th September, 2025

huquqiy muhitni institutsional jihatdan mustahkamladi. Hozirgi bosqichda quyidagi sohalarda DXSh loyihalari ko'paymoqda: Maktabgacha ta'lim: Toshkent shahri va viloyatlarda nodavlat bog'chalar soni 1,8 baravar oshdi; yer ajratish, soliq imtiyozlari mexanizmi joriy etildi. Energetika: Buxoro va Navoiy viloyatlarida xalqaro tender asosida quyosh elektr stansiyalari qurilib, ishlab chiqarish quvvati oshirilmoqda. Transport: Toshkent metropolitenining yangi yo'nalishlarida konsessiya elementlari sinovdan o'tkazilmoqda. Mahalliy tajribada shaffoflik va mustaqil audit mexanizmlarining institutsional darajasi hali ham to'laqonli emas, biroq xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik (Jahon banki, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki) ushbu kamchiliklarni bartaraf etish imkonini bermoqda. Xorijiy tajriba shuni ko'rsatadiki, DXSh samaradorligi shartnomalar sifatini huquqiy kafolatlash, risklarni to'g'ri taqsimlash va monitoring tizimlarini mustahkamlashga bog'liq. O'zbekistonda ushbu komponentlarni takomillashtirish strategik ustuvorlik hisoblanadi. Taraqqiyot strategiyasida belgilangan makroiqtisodiy maqsadlar (YaIM o'sishi, investitsion iqlimni yaxshilash)ga erishishda DXShning moliyaviy inklyuziya, innovatsiya transferi va resurslarni kooperatsiyalash imkoniyatlarini yanada kengaytirish ilmiy va amaliy jihatdan maqsadga muvofiqdir.

Tavsiya va takliflar

DXSh bo'yicha mustaqil reyting va baholash institutlarini shakllantirish; Kontraktlarni xalqaro standartlarga mos modellashtirish (UNCITRAL, OECD tavsiyalari); Hududiy loyihalarda mahalliy biznesni rag'batlantirish uchun fiskal imtiyozlarni kengaytirish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni, PF–60, 28.01.2022.
2. "Davlat–xususiy sheriklik to'g'risida"gi Qonun, O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to'plami, 2019-yil 10-may.
3. Asian Development Bank. Public–Private Partnership Monitor. Manila, 2022.
4. OECD. Principles for Public Governance of Public–Private Partnerships. Paris, 2021.

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th September, 2025

-
5. Grimsey, D., Lewis, M.K. Public Private Partnerships: The Worldwide Revolution in Infrastructure Provision and Project Finance. 2nd ed. Edward Elgar, 2021.
 6. Ansell, C., Gash, A. Collaborative Governance in Theory and Practice. Journal of Public Administration Research and Theory, 18(4), 2008.
 7. World Bank. Open Government and Citizen Engagement in the Eastern Europe & Central Asia Region. Washington, 2020.
 8. Shvetsova, N. "Fuqarolik jamiyati institutlari va davlat o'rtasidagi o'zaro hamkorlik mexanizmlari." Iqtisodiyot va Boshqaruv jurnali, №4, 2022.